

GESCHIEDENIS DE KOH-I-NOOR, 'S WERELDS BERUCHTSTE DIAMANT **Steen des aanstoots**

De Koh-I-Noor was in de negentiende eeuw hét symbool van de Britse koloniale macht. Wie de diamant in handen had, zou het niet lang overleven. Het boek van William Dalrymple en Anita Anand scheidt feiten van fictie.

ALEXANDRA DE VOS, De Standaard, 9 februari 2018

Op 1 mei 1851 was het eindelijk zo ver. Al voor zonsopgang dromden duizenden Britten door de straten van Londen, op weg naar een schitterend gevaarte in het midden van Hyde Park. Crystal Palace, opgetrokken uit tonnen staal en glas, herbergde palmen en fonteinen, eindeloos vermaak, en dertienduizend voorwerpen die van heinde en verre waren aangesleept om de superioriteit van de victorianen in de verf te zetten. Met evenveel trots als de oude Romeinen pronkte het Britse *empire* met zijn trofeeën. Het nieuwste design, industriële vernieuwingen en de rijkdommen die de nieuwe wereldheersers op hun veroveringstochten hadden buitgemaakt – dat alles moest het publiek betoveren.

En geen schat zou mooier schitteren dan de Koh-I-Noor, de diamant die de Britten hadden afgetroggeld van de laatste maharadja van Punjab. Terwijl het indrukwekkende gesteente voor het publiek werd neergevlid in een gouden veiligheidskooitje, op een roodfluwelen kussen, schreef koningin Victoria in haar dagboek: 'Deze dag is een van de mooiste en meest glorieuze van ons leven.' Zij was de nieuwe eigenares, en moest nog aan die status wennen.

Tegen slangen en tijgers

De Koh-I-Noor, de 'Berg van Licht', was een lieveling van de media. Kranten doopten hem 'de grootste diamant ter wereld'. Ze toeterden over zijn gewicht (190,3 karaat, zo groot als een ei), over zijn mythische verleden, over zijn krachten als geluksbrenger of ongeluksbrenger. Over dat laatste was geen eensgezindheid, aangezien alle vorige eigenaars zowel machtig als onfortuinlijk

waren geweest. Er waren vooral veel verhaaltjes in omloop, wat niet verwonderlijk was als je wist dat de 'officiële' geschiedenis van de diamant, zoals die door de gouverneur-generaal van Punjab naar koningin Victoria was gestuurd, overliep van feitelijke onjuistheden.

Wat meer verwondert, is dat die feitelijke onjuistheden tot op vandaag verderleven in menig artikel, Wikipedia inclusief. Hoog tijd, vonden historicus William Dalrymple en journalist Anita Anand, om dit juweel in de Britse kroon de biografie te geven die het verdient. Hun boek *Koh-I-Noor* trekt een bloederig spoor door India, Perzië en Afghanistan, met in de hoofdrollen 'verovering, plundering, moord, kolonialisme en onteigening'.

Een schat van de natuur die de menselijke hebzucht ontketent, het zal niemand verbazen. Toch begint de Koh-I-Noor zijn leven in alle zuiverheid. Hij is een zogenaamde alluviale diamant – aangespoeld in een rivierbedding nadat hij van minder gesteente was losgeslagen door een vulkaanuitbarsting. Miljoenen jaren later wordt hij door mensenhanden gezeefd. De bijna 3.000 jaar oude hindoeïstische *Garuda Purana*-tekst heeft het al over de goddelijke eigenschappen van diamanten. Een lang leven, meer vrouwen en meer nageslacht vallen de eigenaar ten deel. 'Ook krijgt hij een meer glanzende huid en al zijn ondernemingen hebben succes. Slangen, tijgers en dieven vluchten voor mensen die zo'n diamant dragen.'

Pauwentroon

Dat van die dieven moet met een korrel zout genomen worden. De hele geschiedenis van de Koh-I-Noor is er een van roof, al werd die meer door krijgsheren dan door kruimeldieven gepleegd. Het eerste spoor naar een diamant ter grootte van de Koh-I-Noor vinden we in de dagboeken van Babur, de eerste Mogolkeizer. In 1526 heeft hij het over een diamant 'ter waarde van tweeënhalve dag eten voor de hele wereld'. De Mogols heersten rond 1600 over het huidige India en over Pakistan en Noord-Afghanistan. Het is de grote keizer Sjah Jahan, bouwer van de Taj Mahal, die de Koh-I-Noor een ereplaats geeft op zijn met edelstenen ingelegde Pauwentroon. Samen met een gigantische robijn schittert de steen op de hoofdtooi van de pauw.

De Koh-I-Noor steekt de ogen uit van de Perzische krijgshere Nader Shah, als hij rond 1740 een verzwakt Mogolrijk binnenvalt. Hij plundert Delhi, slacht de inwoners ('er stroomde zoveel bloed door de afvoeren dat het bloed leek te regenen') en versleept de Pauwentroon naar Perzië. Als Nader zeven jaar later wordt vermoord, reist de Koh-I-Noor met een legercommandant naar Afghanistan, waar de Durrani-dynastie zeventig jaar met hem zal pronken. Ten slotte vindt hij een thuishaven in de Punjab, waar de Sikh-maharadja Ranjit Singh hem geen moment uit het oog verliest. De grote liefde van deze heerser voor 'zijn' Koh-I-Noor slaat over op de bevolking, die de diamant als een symbool voor de onafhankelijke Punjab gaat zien.

Groot is dus de ontzetting als de East India Company de Punjab in handen krijgt en de tienjarige erfgenaam van Ranjit Singh, een jongetje met hertenogen genaamd Duleep, onder druk zet om de diamant af te staan. 'Ik heb mijn haas geschoten', juicht de gouverneur-generaal, en verscheept de Koh-I-Noor prompt naar zijn koningin. Duleep volgt, en wordt de lieveling van Victoria. Maar hoe ouder de laatste maharadja wordt, hoe meer de 'schande' van het verlies van de Punjab en de diamant hem achtervolgt. Hij probeert vergeefs de Koh-I-Noor terug te eisen en sterft in armoede.

Taliban

Misschien was het karma, misschien nam de diamant wraak. In ieder geval weigerde hij te schitteren op Victoria's Great Exhibition. Alles werd geprobeerd om zijn innerlijk vuur wakker te maken. Hij werd omringd door gaslampen en gordijnen, hij werd tussen spiegelglas geplaatst, en

nog altijd liep het volk morrend weg. Prins Albert liet de Koh-I-Noor daarna opnieuw slijpen. Zijn nieuwe schittering kostte hem de helft van zijn gewicht. Misschien zijn de bezoekers van de Tower, waar hij tegenwoordig te bezichtigen is, daarom niet onder de indruk. Er zijn ook al een negental diamanten gevonden groter dan de Koh-I-Noor, de Cullinan ligt zelfs pal naast zijn kleinere broer.

Voor India, Iran, Afghanistan en zelfs de Taliban blijft de Koh-I-Noor een steen des aanstoets. Allemaal eisen ze hem terug, op grond van lang vervlogen eigenaarschap. Van een trots onafhankelijkheidssymbool verwerd de edelsteen tot een twistappel, een bloeddiamant, een uithangbord van kolonialisme. In zijn geschiedenis van sjahs, maharadja's en andere royalty loop je makkelijk verloren. Het boek van Dalrymple en Anand gidst je behendig langs alle klippen. Het scheidt feiten van fictie, zonder de boog van het verhaal uit het oog te verliezen. Bloederig of glamoureuus, de geschiedenis van de Koh-I-Noor glanst en blijft je bij.

Zou koningin Elisabeth dit boek ook lezen? Aan de Koh-I-Noor heeft ze haar handen niet gebrand. Anders dan Victoria en andere voorgangsters heeft ze het kleinood nooit gedragen. Het juweel in de Britse kroon weegt, ook op het geweten.

William Dalrymple & Anita Anand *Koh-I-Noor. De geschiedenis van 's werelds bekendste diamant*
Vertaald door Margreet De Boer, Spectrum, 255 blz., 19,99 € (e-boek 12,99 €). Oorspronkelijke titel: 'Koh-I-Noor. The history of the world's most infamous diamond'.